

II. ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 343.81

DOI 10.32755/sjcriminal.2020.01.033

Джужа О. М.,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
головний науковий співробітник відділу організації
наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-1347-4937;

Мельниченко І. П.,

аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та криминології,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-7080-2012

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В РІШЕННЯХ ЩОДО НЕВІДПОВІДНОСТІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ВИМОГАМ СТАТТІ 3 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті надано правовий аналіз рішень Європейського суду з прав людини по справах «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства», «Хатчінсон проти Сполученого Королівства». Установлено ключові стандарти Європейського суду з прав людини щодо засуджених до довічного позбавлення волі, дотримання яких забезпечить відповідність цього виду покарання вимогам статті 3 Європейської конвенції з прав людини. Наведено правові позиції Європейського суду з прав людини щодо: кваліфікації підстав під час встановлення невідповідності довічного позбавлення волі вимогам статті 3 Конвенції; двозначного тлумачення стандартів під час прийняття рішень в окремих справах.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, судова практика, засуджений, довічне позбавлення волі.*

Постановка проблеми. На європейському рівні сформувалась тривала практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) за напрямом ухвалення рішень щодо відповідності довічного позбавлення волі вимогам ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) [1].

ЄСПЛ має перевірене часом прецедентне право щодо стандартів і умов застосування ст. 3 Конвенції, починаючи з рішення в 1978 р. у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» [2]. В цьому випадку і в наступних рішеннях ЄСПЛ стверджував, що питання про те, чи виникає проблема відповідно до ст. 3 Конвенції, буде залежати від обставин конкретної справи, адже відповідна норма містить різні оціночні поняття, а саме «нелюдське», «принижує гідність» поводження і «катування», і допускає лише мінімально допустимий рівень жорстокості у процесі застосування правообмежень, властивих тому чи іншому заходу державного примусу.

Вказані аспекти особливо важливі під час вирішення питання про перспективу звільнення засуджених від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі. Про це свідчить тривала практика ЄСПЛ щодо вказаного питання, яка на прикладі окремих рішень дозволяє прослідкувати формування стандартів, дотримання яких забезпечить відповідність довічного позбавлення волі вимогам ст. 3 Конвенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти виконання покарання у виді довічного позбавлення, в тому числі аналіз практики ЄСПЛ, висвітлювались у працях К. А. Автухова, І. Г. Богатирьова, А. О. Гринчука, Г. Р. Карачевської, О. П. Кучинської, Л. О. Мостепанюк, М. І. Хавронюка, О. В. Хорошуна, С. В. Царюка, В. О. Човгана, І. С. Яковець та ін.

Незважаючи на наявні розробки з окресленої проблематики, наукові дослідження в цьому напрямі будуть актуальними завжди, оскільки прецедентна практика ЄСПЛ має тенденцію до зміни своїх стандартів під час ухвалення рішень, іноді в частині застосування подвійних стандартів, що, на думку практиків, є негативною тенденцією. Зазначене обумовлює необхідність правового аналізу позицій суддів та оновлених стандартів ЄСПЛ, які ухвалюються в рішеннях стосовно засуджених до покарання у виді довічного позбавлення волі, що робить актуальними подальші наукові дослідження.

Формулювання мети. Мета статті полягає у правовому аналізі рішень ЄСПЛ та узагальненні основних стандартів, які

забезпечують відповідність довічного позбавлення волі вимогам статті 3 Конвенції.

Виклад основного матеріалу. Починаючи аналіз відповідної судової практики, варто звернути увагу на рішення ЄСПЛ «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» від 9 липня 2013 р. [3], практика застосування якого має вирішальне значення для європейських держав, у тому числі для України.

Сутність справи полягала в тому, що трьом заявникам було призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Вони могли бути звільненні лише за клопотанням Міністра юстиції, який робив це лише на добросовісних підставах (у випадку хвороби або недієздатності). Засуджені скаржилися, що довічне позбавлення волі становило нелюдське і принизливе поводження, оскільки вони не мали надії на звільнення.

Велика палата ЄСПЛ зауважувала, що було порушення ст. 3 Конвенції. Обґрунтуванням цього є те, що у справі заявників ЄСПЛ визначив, що національне законодавство щодо повноважень Міністра юстиції звільняти особу, яка засуджена на все життя, було незрозумілим. Крім того, до 2003 р. Міністр самостійно вирішував питання про перегляд вироків суду щодо призначення довічного позбавлення волі. Зазначений механізм було ліквідовано в 2003 р. і не було введено альтернативного механізму перегляду. За цих обставин ЄСПЛ встановив, що довічне позбавлення волі заявників не відповідало Конвенції [4, с. 4].

У рішенні «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ сформулював стандарти, дотримання яких забезпечить відповідність довічного позбавлення волі вимогам ст. 3 Конвенції.

Суд, зокрема, встановив, що для того, щоб довічне позбавлення волі залишалося таким, що відповідає вимогам ст. 3 Конвенції, покарання має бути зменшеним, або повинна бути перспектива звільнення та можливість перегляду вироку.

ЄСПЛ ще в рішенні «Кафкаріс проти Кіпру» зазначив, що призначення незменшуваного довічного позбавлення волі може порушити питання про відповідність його вимогам ст. 3 Конвенції. Не виникає питання до ст. 3, якщо довічне позбавлення волі є де-юре і де-факто зменшуваним [5].

У зв'язку з цим ЄСПЛ у рішенні «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» встановив стандарт, що жодне питання не може виникнути відповідно до ст. 3 Конвенції, якщо довічно засуджений мав право на підставі внутрішнього законодавства на розгляд його дострокового звільнення, але йому було відмовлено на тій підставі, що він або вона продовжує становити небезпеку для суспільства. Саме тому, що держави зобов'язані відповідно до Конвенції вживати заходів для захисту населення від насильницьких злочинів, Конвенція не забороняє державам застосовувати до засуджених за тяжкі злочини невизначені строки позбавлення волі, допускаючи тим самим безперервну ізоляцію правопорушника в разі необхідності захисту населення (п. 108) [3]. Якщо національне законодавство надає можливість перегляду довічного позбавлення волі з метою його заміни, пом'якшення, припинення або умовного звільнення, цього буде достатньо, щоб задовольнити вимоги ст. 3 Конвенції (п. 109) [3].

ЄСПЛ визначив прогресивний стандарт, що встановлені обставини, які можуть бути головним обґрунтуванням для затримання спочатку, можуть не бути такими після тривалого періоду відбування покарання. Тільки шляхом проведення перегляду обґрунтованості продовження ізоляції в належний момент відбування покарання чинники або зміни можуть бути достовірно оцінені (п. 111) [3].

ЄСПЛ зазначає, що в європейському та міжнародному праві є пряма підтримка принципу, що всі засуджені, в тому числі особи, які відбувають довічне позбавлення волі, повинні мати можливість виправлення і перспективи звільнення, якщо виправлення досягнуто (п. 114) [3].

У той час як кара залишається однією з цілей позбавлення волі, увага в європейській каральній політиці нині робиться на виправній меті позбавлення волі, зокрема, до кінця тривалого тюремного ув'язнення (п. 115) [3].

У контексті призначення довічного позбавлення волі ст. 3 Конвенції має тлумачитися як така, що вимагає зменшення покарання у формі перегляду, який дозволяє національній владі вирішити питання про те, чи є суттєві зміни довічно засудженого, і що під час відбування покарання був зроблений такий про-

грес у виправленні, що тривале утримання в ізоляції не може бути виправдане пенологічними підставами (п. 119) [3].

ЄСПЛ встановив вимогу, що вказівки владі (виконавчій або судовій) у питаннях кримінального правосуддя і винесення вироку, яка повинна робити такий перегляд, не є необхідними. З тієї ж причини ЄСПЛ не повинен визначати, коли цей перегляд має проводитися. Однак ЄСПЛ визначив, що порівняння міжнародно-правових матеріалів, наявних у нього, демонструє явну підтримку механізму, який гарантує перегляд не пізніше ніж через двадцять п'ять років відбування довічного позбавлення волі з наступними періодичними переглядами після цього (п. 120) [3].

ЄСПЛ визначив, що коли внутрішнє законодавство не передбачає можливості перегляду, довічне позбавлення волі не відповідатиме стандартам ст. 3 Конвенції (п. 121) [3].

Хоча обов'язковий перегляд є перспективною мірою, необхідною після призначення покарання, довічно засуджений не повинен бути зобов'язаним чекати і відчувати невизначену кількість років строку покарання, перш ніж він може подати скаргу, що правові умови, пов'язані з його покаранням, не відповідають вимогам ст. 3 Конвенції. Це суперечило б як правовій визначеності, так і загальним принципам щодо статусу потерпілого в значенні цього терміна, наведеного у ст. 34 Конвенції. Крім того, в тих випадках, коли покарання під час призначення є незменшуваним відповідно до національного законодавства, було б малоймовірним очікувати від засудженого прагнення працювати в напрямі свого виправлення, не знаючи, чи буде в майбутньому розроблений механізм, який дозволить на підставі виправлення переглянути можливість його звільнення.

Довічно засуджений має право знати, під час призначення покарання, що він повинен робити, щоб була розглянута можливість його звільнення і, в тому числі, за яких умов перегляд вироку відбудеться або про це може бути подано клопотання. Отже, якщо внутрішнє законодавство не передбачає жодного механізму або можливості перегляду довічного позбавлення волі, невідповідність вимогам ст. 3 Конвенції виникає вже в момент призначення довічного позбавлення волі, а не на більш пізньому етапі відбування покарання (п. 122) [3].

У справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ, враховуючи неясність перспективи звільнення довічно засуджених та його поодинокую правозастосовну практику, констатував відсутність у заявників відповідної та адекватної перспективи виправлення і звільнення у випадку, якщо вони прагнуть продемонструвати невинуватість їхнього подальшого ув'язнення, а отже, і порушення ст. 3 Конвенції.

Однак, виявивши порушення у цій справі, ЄСПЛ не збирався давати заявникам жодних перспектив звільнення. Їх звільнення буде залежати від того, чи існували законні пенологічні підстави для їх подальшого тримання в умовах позбавлення волі, а також необхідності продовжувати їх утримувати з причин безпеки.

У контексті зазначеного потребує уваги протилежна з іншими суддями правова позиція судді ЄСПЛ Марка Віллігера щодо необґрунтованості рішення про невідповідність довічного позбавлення волі вимогам ст. 3 Конвенції під час розгляду справи «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства».

Так, для судді був незрозумілим метод, який був використаний для вивчення передбачуваного порушення ст. 3 Конвенції, а саме, що винесений заявникам незнижуваний вирок суперечить цій нормі. На переконання судді, цей спосіб аналізу скарг не відповідає стандартам і умовам ст. 3 Конвенції, наскільки вона розвинена в прецедентному праві ЄСПЛ з таких причин.

Суддя зазначив, що, по-перше, в рішенні робиться посилання на «стандарти» і «вимоги» ст. 3 Конвенції. Однак ніде ці стандарти і вимоги не пояснені, не проаналізовані та не застосовані.

По-друге, рішення оцінює ситуацію всіх засуджених, які відбувають довічне позбавлення волі, таким чином, фактично роблячи узагальнене роз'яснення ст. 3 Конвенції. Проте, ст. 3, як правило, потребує індивідуальної оцінки ситуації кожного заявника.

По-третє, роблячи перспективний погляд на обставини справи із засудженими, поширюючи її на багато десятиліть життя вперед (а також після розгляду ЄСПЛ цієї справи), рішення надає абстрактну оцінку і не здійснює конкретний аналіз ситуації кожного заявника в момент, коли розглядалася справа.

По-четверте, застосування ст. 3 в цьому випадку не відповідає принципу субсидіарності¹, який є основою Конвенції, і особливо, коли ЄСПЛ визнає, що питання, які стосуються справедливого і пропорційного покарання, є предметом раціональної дискусії.

І нарешті, не менш важливо, що такий підхід до судового розгляду обділяє увагою різні рівні ст. 3 Конвенції. Рішення не згадує про те, чи була досягнута мінімальна жорстокість під час поводження щодо заявників для того, щоб застосовувати ст. 3 Конвенції. Так само не було і кваліфікації того, чи є незменшуване позбавлення волі нелюдським або таким, що принижує гідність, покаранням або навіть тортурами. Замість цього робиться винятково посилання на «статтю 3» (п. 122 рішення «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства») [3].

Необхідно погодитися з думкою судді, який стверджує, що міркування і судження про проблемні питання незменшуваного покарання актуальні і цінні, але вони повинні бути розглянуті в індивідуальному порядку. Крім того, в контексті такої індивідуальної оцінки не обставини, які існували на початку покарання, мають значення, а конкретні обставини, які існують на момент часу, коли Суд приймає справу до розгляду. Лише аналіз у цей момент часу дозволив би ЄСПЛ визначити тривалість часу, проведеного кожним із заявників у в'язниці. Доречним, на переконання судді, є стандарт, наведений в п. 111 рішення ЄСПЛ: «Обґрунтування ізоляції не обов'язково є постійним і може змінитися в ході відбування покарання. Те, що може бути основною обставиною для затримання спочатку, може не бути таким після тривалого періоду відбування покарання» [3].

Необхідно погодитися із твердженням судді, що рішення «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» недостатньо проаналізувало зміни в обґрунтуванні змісту щодо ізоляції стосовно кожного заявника. В цьому випадку перший заявник, Вінтер, відбував покарання протягом більше п'яти років, другий

¹ Принцип субсидіарності означає, що діяльність Суду створює лише додаткові гарантії прав і свобод людини, тому що захист цих прав, насамперед, є обов'язком і завданням саме держав-учасниць, що впливає зі змісту ст. 1 Конвенції.

заявник, Бампер, протягом майже двадцяти семи років, а третій заявник, Мюррей, протягом майже сімнадцяти років.

Правильною є позиція судді Віллігера щодо необхідного окремого і конкретного розгляду їхніх справ. На його думку, ст. 3 Конвенції не вступає в дію стосовно першого заявника (більше п'яти років) і третього заявника (майже сімнадцять років). Другий заявник (двадцять сім років) наближається до граничної ситуації. Проте, маючи на увазі питання про причини його засудження і вирок, тобто численні вбивства, суддя вважав, що необхідність ізоляції (поки) не змінилася.

Із вищезазначених причин суддя Віллігер голосував проти встановлення факту порушення ст. 3 Конвенції щодо заявників, що з урахуванням його позиції є цілком обґрунтованим [2].

Щодо рішення ЄСПЛ у справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» Апеляційний суд Великої Британії зазначив, що Страсбурзький суд неправильно встановив, що англійський і валлійський закони не передбачають зменшення строку під час відбування довічного позбавлення волі, оскільки до засуджених можливе застосування помилування та перегляд вироків після відбуття 25 років позбавлення волі. Англійські судді стверджують, що довічне позбавлення волі відповідає Європейській конвенції про захист прав людини навіть у випадках засудження за вчинення особливо жорстоких злочинів. Вони дотримуються правової позиції, що застосування довічного позбавлення волі без права на звільнення у випадках вчинення особливо жорстоких злочинів є цілком обґрунтованим [6].

Подальше вирішення питання про невідповідність англійського довічного позбавлення волі вимогам ст. 3 Конвенції відбулося лише через чотири роки. У рішенні «Хатчінсон проти Сполученого Королівства» від 17 січня 2017 р. ЄСПЛ зазначив, що невідповідність виявлена у рішенні «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» від 9 липня 2013 р. між законом та опублікованою офіційною політикою Великої Британії, зокрема, була вирішена Апеляційним судом Великої Британії у постанові, що підтверджує встановлений законом обов'язок Державного секретаря з правосуддя здійснювати право звільнення для довічно засуджених таким чином, щоб це відповідало Конвенції.

Крім того, Апеляційний суд виніс роз'яснення щодо обсягу та підстав перегляду Державним секретарем способу його проведення, а також обов'язку звільнити засудженого до довічного позбавлення волі у випадку, якщо тривале позбавлення волі вже не може бути виправданим. Велика палата також підкреслила важливу роль Закону про права людини, вказуючи на те, що ЄСПЛ протидівав будь-якій критиці вітчизняної системи щодо перегляду довічного позбавлення волі, оскільки він вимагав виконання повноважень щодо звільнення та розтлумачення і застосування відповідного законодавства відповідно до Конвенції. Тому Велика палата зробила висновок, що покарання до довічного позбавлення волі у Сполученому Королівстві тепер можна вважати таким, що відповідає ст. 3 Конвенції [4, с. 8].

У п. 38 рішення «Хатчінсон проти Сполученого Королівства» суддею Пінто де Альбукерке було висловлено окрему думку, згідно з якою рішення в цій справі «становило пік зростаючої тенденції до зниження ролі Суду порівняно з певними національними судовими органами, із серйозним ризиком застосування Конвенції за подвійними стандартами» [7]. Через шість місяців після ухвалення рішення у справі «Мюррей проти Нідерландів» [8], яке відображало практичний підхід ЄСПЛ до питання механізму перегляду, було важко пояснити його невтручання в рішенні у справі «Хатчінсон проти Сполученого Королівства». Підозра про застосування у практиці ЄСПЛ подвійних стандартів посилилася рішенням у справі «Матіюшаїтіс та інші проти Литви» [9], в якому Суд здійснив більш ретельну оцінку литовського механізму перегляду, порівняно з оцінкою британського механізму перегляду в рішенні у справі «Хатчінсон проти Сполученого Королівства».

Підтвердженням факту застосування подвійних стандартів є зміст рішення у справі «Матіюшаїтіс та інші проти Литви», де судді ЄСПЛ встановили, що для забезпечення належного розгляду змін і прогресу в реабілітації засудженого до довічного позбавлення волі, якими б значними вони не були, перегляд повинен передбачати або надання обґрунтування органами виконавчої влади, або судовий перегляд, щоб уникнути ознаки свавілля. Суд також зазначив, що засуджений необхідною мірою

повинен знати, що він має зробити для того, щоб його кандидатуру для звільнення було розглянуто та за яких умов це може вимагати надання обґрунтування, що ці умови повинні бути гарантованим доступом до судового перегляду» (п. 181) [9].

Суддя Пінто де Альбукерке також висловив позицію, що у литовській справі палата неправильно тлумачила обов'язок судового перегляду, який був головним елементом, доданим у рішенні у справі «Мюррей проти Нідерландів». Тоді як у рішенні у справі «Мюррей проти Нідерландів» цей обов'язок був логічно пов'язаний з обов'язком надавати обґрунтування як додаткову гарантію проти свавілля, а у справі «Матіошаїтіс та інші проти Литви» він був перетворений в альтернативну гарантію останньому. На переконання судді ця альтернатива не може бути логічно обґрунтована. Вимога надати обґрунтування має сенс лише у випадку, якщо вона може бути перевірена незалежним органом. Суддя зазначив, що вимога до державних або адміністративних органів навести обґрунтовані пенологічні підстави стосовно необхідності подальшого тримання під вартою, при цьому позбавляючи засудженого права на судовий перегляд цих підстав, має невелике, якщо взагалі яке-небудь значення, з погляду заборони свавілля Уряду та органів державної влади. Тому суддя рекомендував, щоб Велика палата ЄСПЛ виконала свій обов'язок та раз і назавжди пояснила, що означає вимога у п. 100 рішення у справі «Мюррей проти Нідерландів», за якою механізм перегляду «повинен захищатися доступом до судового перегляду». Узагальнюючи свою правову позицію, суддя стверджував, що зобов'язання держави розробити механізм перегляду пенологічної необхідності подальшого тримання під вартою не може сприйматися серйозно, якщо не визнається судовий перегляд [8].

Висновки. За результатами проведеного аналізу рішень ЄСПЛ по справах «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства», «Хатчінсон проти Сполученого Королівства» та правових позицій суддів цього суду уніфіковано загальні стандарти для європейських держав, дотримання яких забезпечить відповідність застосування довічного позбавлення волі вимогам ст. 3 Конвенції:

1) призначення покарання у виді довічного позбавлення волі не заборонено і не суперечить ст. 3 або будь-якій іншій статті

Конвенції. Призначення «незменшуваного» довічного позбавлення волі може викликати питання щодо відповідності вимогам ст. 3 Конвенції;

2) під час вирішення питання, чи можна вважати довічне позбавлення волі «незменшуваним», необхідно встановити, чи були в довічно засудженого будь-які перспективи звільнення. Якщо національне законодавство передбачає можливість перегляду довічного позбавлення волі з метою його пом'якшення, скорочення (зменшення), припинення або умовно-дострокового звільнення, цього достатньо, щоб задовольнити вимоги ст. 3 Конвенції;

3) для цілей ст. 3 Конвенції досить того факту, що довічне позбавлення волі є зменшуваним де-юре і де-факто;

4) увага в європейській пенітенціарній політиці нині робиться на виправній меті позбавлення волі, зокрема, до кінця тривалого тюремного ув'язнення;

5) довічно засуджений має право знати на самому початку строку призначеного йому покарання, що він повинен робити, щоб була розглянута можливість його звільнення і, в тому числі, за яких умов відбудеться перегляд вироку або в якому порядку про це може бути подано клопотання;

6) якщо внутрішнє законодавство не передбачає жодного механізму або можливості перегляду довічного позбавлення волі, невідповідність вимогам ст. 3 Конвенції виникає вже в момент призначення довічного позбавлення волі, а не на більш пізньому етапі.

Важливість виокремлення вищенаведених стандартів ЄСПЛ для національної теорії і практики застосування покарання у виді довічного позбавлення волі полягає в тому, що зазначені положення є ефективними орієнтирами за напрямом визначення перспектив звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи 04.11.1950 р., ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 12.03.2020).

2. Case of Ireland v. the United Kingdom (application no. 5310/71): judgment, Strasbourg, 18 January 1978. URL: www.law.umich.edu/

facultyhome/drwcasebook/Documents/Documents/Republic%20of%20Ireland%20v.%20United%20Kingdom.pdf (дата звернення: 12.03.2020).

3. Case of Vinter and others v. the United Kingdom (applications nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10): judgment, Strasbourg, 9 July 2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-122664&filename=001-122664.pdf&TID=uyynnlohкyр> (дата звернення: 12.03.2020).

4. European Court of Human Rights Factsheet – Life imprisonment. URL: www.echr.coe.int/Documents/FS_Life_sentences_ENG.pdf (дата звернення: 12.03.2020).

5. Case of Kafkaris v. Cyprus (application no. 21906/04): judgment, Strasbourg, 12 February 2008. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-85019&filename=001-85019.pdf> (дата звернення: 12.03.2020).

6. Life imprisonment in England and Wales. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Life_imprisonment_in_England_and_Wales (дата звернення: 12.03.2020).

7. Case of Hutchinson v. the United Kingdom (application no. 57592/08): judgment, Strasbourg, 17 January 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-170347&filename=CASE%20OF%20HUTCHINSON%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM.pdf&logEvent=False> (дата звернення: 12.03.2020).

8. Case of Murray v. the Netherlands (application no. 10511/10): judgment, Strasbourg, 26 April 2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=001-162614> (дата звернення: 12.03.2020).

9. Case of Matiošaitis and others v. Lithuania (applications no. 22662/13, 51059/13, 58823/13, 59692/13, 59700/13, 60115/13, 69425/13 and 72824/13): judgment, Strasbourg, 23 May 2017. URL: <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/22662-13-matiosaitis-i-inni-v-litwa-wyrok-europejskiego-522382687> (дата звернення: 12.03.2020).

Dzhuzha O. M.,

Doctor of Sciences (Law), Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Chief Scientific Researcher of the Department of Scientific Activity
Organizing and Intellectual Property Rights Protecting,
National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1347-4937;

Melnychenko I. P.,

Post-graduate student of the Department of Criminal,
Criminal and Executive Law and Criminology,
Academy of the State Penitentiary Service, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7080-2012

CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN DECISIONS REGARDING NON-COMPLIANCE OF LIFE IMPRISONMENT WITH THE REQUIREMENTS OF ARTICLE 3 OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

The article provides a legal analysis of the decisions of the European Court of Human Rights in such cases like “Vinter and Others v. The United Kingdom”, “Hutchinson v. The United Kingdom”. The European Court of Human Rights has established key standards for those sentenced to life imprisonment, compliance with which will ensure that this type of punishment meets the requirements of the Article 3 of the European Convention on Human Rights. Such standards are:

1) sentencing of life imprisonment is not prohibited and does not conflict with the Article 3 or any other article of the Convention. The imposition of “non-reducible” life imprisonment may raise questions of compliance with the requirements of the Article 3 of the Convention;

2) in decision making whether life imprisonment can be considered as “non-reducible”, it is necessary to establish whether the person convicted to life imprisonment had any prospect of release. If national law provides for the possibility of reviewing life imprisonment regarding its mitigating, reducing, terminating or releasing, this is sufficient to satisfy the requirements of the Article 3 of the Convention;

3) for the purposes of the Article 3 of the Convention it is sufficient that life imprisonment is reducible de jure and de facto;

4) European penitentiary policy is currently focusing on the correctional purpose of imprisonment, in particular until the end of long prison sentences;

5) at the very beginning of the sentence a person convicted to life imprisonment has the right to know what he must do to consider the possibility of his release and under what conditions the sentence will be reviewed or also in what order a request to this may be made;

6) if domestic law does not provide for any mechanism or possibility to review life imprisonment, then the non-compliance with the requirements of the Article 3 of the Convention occurs at the time of imposition of life imprisonment and not at a later stage.

The importance of such standards separating of the European Court of Human Rights for the national theory and practice of life imprisonment is that these provisions are effective guidelines for determining the prospects of releasing from sentencing in the form life imprisonment.

Key words: *European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, case law, convict, life imprisonment.*

References

1. Council of Europe (1950), *European Convention on Human Rights* Council of Europe, Rome.

2. European Court of Human Rights (1978), *Case of Ireland v. the United Kingdom* (application nos. 5310/71,) European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: www.law.umich.edu/facultyhome/drwcasebook/Documents/Documents/Republic%20of%20Ireland%20v.%20United%20Kingdom.pdf (accessed 12 March 2020).

3. European Court of Human Rights (2013), *Case of Vinter and others v. The United Kingdom* (applications nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10), European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-122664&filename=001-122664.pdf&TID=uyynlohkyr> (accessed 12 March 2020).

4. European Court of Human Rights (2019), *Factsheet – Life imprisonment*, European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: www.echr.coe.int/Documents/FS_Life_sentences_ENG.pdf (accessed 12 March 2020).

5. European Court of Human Rights (2008), *Case of Kafkaris v. Cyprus* (application no. 21906/04), European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-85019&filename=001-85019.pdf> (accessed 12 March 2020).

6. Life imprisonment in England and Wales, available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Life_imprisonment_in_England_and_Wales (accessed: 12.03.2020).

7. European Court of Human Rights (2017), *Case of Hutchinson v. the United Kingdom* (application no. 57592/08), European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-170347&filename=CASE%20OF%20HUTCHINSON%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM.pdf&logEvent=False> (accessed 12 March 2020).

8. European Court of Human Rights (2016), *Case of Murray v. the Netherlands* (application no. 10511/10), European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=001-162614> (accessed 12 March 2020).

9. European Court of Human Rights (2017), *Case of Matiošaitis and others v. Lithuania* (applications no. 22662/13, 51059/13, 58823/13, 59692/13, 59700/13, 60115/13, 69425/13 and 72824/13), European Court of Human Rights, Strasbourg, available at: <https://sip.lex.pl/orzeczenia-ipisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/22662-13-matiosaitis-i-inni-v-litwa-wyrok-europejskiego-522382687> (accessed 12 March 2020).